

पिण्याचे पाणी पुरवठा कार्यक्रम.
अंमलबजावणी व संनियंत्रण करण्यासाठी
समित्या.

महाराष्ट्र शासन
पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग
शासन परिपत्रक क्र. संकिर्ण-१०९८/प्र.क्र. २२४ / पापु-०७,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२. दिनांक:- १६ जानेवारी, १९९९.

पहा :-

- १) शासन निर्णय, ग्राम विकास, विभाग क्र. ववेका-१०९०/सीआर-१३०/ ४०-अ, दिनांक ३.५.१९९१.
- २) शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्र. ग्रापापु-१०९६/प्र.क्र.१२/पापु-०७,
दिनांक ११.१०.१९९६
- ३) शासन परिपत्रक, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग.क्र. संकिर्ण-१०९७/प्र.क्र.१११/पापु-०७,
दिनांक १०.१२.१९९७
- ४) शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग क्र. ग्रापापु-१०९५/प्र.क्र. ११५५/पापु-०७,
दिनांक ३०.०५.१९९६
- ५) शासन निर्णय, ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग , क्र. ग्रापापु -१०९३/सी. आर-८२१/३९-अ,
दिनांक १.७.१९९४.
- ६) शासन निर्णय पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्र. ग्रापापु-१०९३/प्र.क्र. ८२१/पापु-०७,
दिनांक २१.०६.१९९६.
- ७) शासन निर्णय, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग, क्र. ग्रापापु-१०९६/प्र.क्र. १२८०/पापु०७,
दिनांक २८.११.१९९६.
- ८) Govt. Resolution, Water supply & Sanitation Department, No. TMW
१०९६/CR २५७/WS-१०, Date-१३.११.१९९६.
- ९) Govt. Circular, Water Supply & Sanitation Department, No. BLA-
१०९७/CR-१०६/Papu -१२, Date -२०.८.१९९८

प्रस्तावना -

राज्यातील जनतेसाठी पिण्याचे पाणी पुरवठा हा कार्यक्रम राबविण्यात येत आहे. सदर कार्यक्रम हा जनताभिमुख करण्यासाठी त्याचप्रमाणे त्यांचे परिणामकारकपणे संनियंत्रण व सुसूत्रीकरण व्हावे यादृष्टीने या कार्यक्रमांतर्गत ग्राम स्तर, जिल्हा स्तर, व राज्य स्तरावर विविध समित्या स्थापन करण्यात आलेल्या आहेत व या समित्यांमार्फत कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीवर लक्ष ठेवण्यात येत आहे. या कार्यक्रमांतर्गत आस्थापित करण्यात आलेल्या सर्व समित्या व त्यांच्या कार्यकक्षा याबाबतीत एकत्रीत आदेश काढण्याची बाब विचाराधीन होती.

शासन परिपत्रक :-

प्रस्तावनेत नमुद केलेली वस्तुस्थिती लक्षात घेता पिण्याचे पाणी पुरवठा कार्यक्रमांतर्गत ग्रामस्तर, जिल्हास्तरावर कार्यरत असलेल्या विविध समित्या व त्यांच्या कार्यकक्षा खालीलप्रमाणे आहेत.

अ) ग्रामस्तर :-

ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती :-

ग्रामस्तरावर या कार्यक्रमाचे संनियंत्रण करण्यासाठी ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समिती आस्थापित करण्यात आली असून सदर समितीमुळे वैयक्तिक पाणी पुरवठा योजनांच्या बाबतीत व प्रादेशिक पाणी पुरवठा

योजनांच्याबाबतीत गावांतर्गत पाणी गुणवत्ता संनियंत्रणाची संपुर्ण जबाबदारी ग्रामपंचायतीला पार पाडणे सुकर होईल. समितीची रचना, कार्यकक्षा खालीलप्रमाणे राहिल.

१) रचना

१-अ) समितीत कमीतकमी ५ सभासद राहतील. गावाच्या ग्रामपंचायतीचे सरपंच हे समितीचे पदसिध्द अध्यक्ष असतील व निवडून आलेल्या स्त्रीपंच, प्राथमिक शाळेच्या मुख्याधिपिका/स्त्री शिक्षिका व अंगणवाडी शिक्षिका यापदसिध्द सदस्य असतील आणि ग्रामसेवक/ ग्राम विकास अधिकारी, पदसिध्द सदस्य सचिव रहातील. याशिवाय खाली निर्देशिल्याप्रमाणे ग्रामस्थांना प्रतिनिधीत्व देण्यात यावे.

अ) गावाच्या प्रत्येक वाडीतील एक ग्रामस्थ.

ब) गावातील महिला मंडळाचे दोन प्रतिनिधी

क) गावात माध्यमिक शाळा असल्यास, त्या शाळेचे मुख्याध्यापक

ड) अनुसूचित जाती/जमातीचा प्रतिनिधी

इ) अल्पसंख्यांकांचा प्रतिनिधी

फ) युवक मंडळाचा एक प्रतिनिधी

ग) गट ग्राम पंचायत असल्यास प्रत्येक वाड्यातील वा वस्तीतील एक प्रतिनिधी घेणे अनिवार्य आहे.

टीप - सरपंच, स्त्रीपंच, प्राथमिक शाळेच्या मुख्याधिपिका /स्त्रीशिक्षिका व अंगणवाडी शिक्षिका ज्या वाडीत रहात असतील त्या वाड्यांना वेगळे प्रतिनिधीत्व देण्यात येऊ नये.

१-ब) या समितीच्या सदस्यत्वासाठी (पदसिध्द सदस्य वगळून)किमान वयोमर्यादा १८ वर्ष पूर्ण व शैक्षणिक पात्रता किमान ४ थी इयत्ता उत्तीर्ण अशी राहिल. परंतू अनुसूचित जाती/जमातीच्या ग्रामस्थास समितीचे सदस्यत्व देता येईल.

१-क) समितीचा कालावधी संबंधित ग्राम पंचायतीच्या सरपंच/सदस्यांच्या कालावधी इतका राहिल.

१-ड) समितीच्या सदस्यांची निवड ग्राम सभा करील.

१-ई) समितीत जास्तीत जास्त व शक्य असल्यास ५० टक्क्यापर्यंत स्त्रीया राहातील

१-फ) ज्या गावासाठी ग्राम पंचायती आस्थापित झालेल्या नाहीत, अशा गावांस संबंधित पंचायत समितीचे सल्ल्याने गट विकास अधिकारी समिती आस्थापित करतील व संबंधित अटींच्या अधीन राहून ग्रामस्थांची सदस्य म्हणून निवड करतील. संबंधित गाव ज्या विस्तार अधिकारी (पंचायत) यांच्या कक्षेत असेल ते विस्तार अधिकारी (पंचायत) सदर समितीचे अध्यक्ष रहातील. अशा समित्यांचे अध्यक्ष सर्वानुमते समितीच्या सदस्यापैकी एका सदस्याची उपाध्यक्ष म्हणून निवड करतील व अध्यक्षांच्या अनुपस्थितीत उपाध्यक्ष समितीचे अध्यक्ष म्हणून काम करतील. गावाच्या प्राथमिक शाळेतील शिक्षिका अथवा शिक्षिका नसल्यास, अन्य कोणत्याही सदस्याची समितीचे सचिव म्हणून अध्यक्ष नियुक्ती करतील.

२) कार्यक्षेत्र :-

समितीच्या कार्यक्षेत्र शासनाने ग्रामपंचायतीच्या हद्दीतील गावाचे/गावातील सर्व सार्वजनिक उद्भव, पाणी पुरवठ्यासाठी केलेली व्यवस्था व पाणवठे येतील.

३) कर्तव्य :-

(अ) ग्राम पाणी पुरवठा कर्मचारी :-

ग्राम पाणी पुरवठा व परिसर स्वच्छता समितीने आपल्या गावातील सुशिक्षित व काम करण्यास उत्सुक असलेल्या व्यक्तीची निवड करून त्यांची ग्राम पाणी पुरवठा कर्मचारी म्हणून नेमणूक करण्यासाठी ग्रामपंचायतकडे शिफारस करावी. या व्यक्तीस योग्य प्रशिक्षण देण्याच्या दृष्टीने ग्राम पंचायतीस मार्गदर्शन करावे. ग्राम पंचायतीने या व्यक्तीस मानधन/पगार जमा झालेल्या पाणी पट्टीतून भागवावा. समितीने ग्राम

पाणी पुरवठा कर्मचा-याच्या कामाचे पर्यवेक्षण करण्यात ग्राम पंचायतीला मदत करावी व तो आपली कर्तव्ये वेळेवर आणि नीटपणे पार पाडतो आहे किंवा नाही यावर नियंत्रण ठेवण्याबाबत मार्गदर्शन व मदत करावी.

ग्राम पाणी पुरवठा कर्मचा-यांची कर्तव्ये खालीलप्रमाणे रहातील.

- १) गावातील सर्व पिण्याच्या पाण्याच्या उद्भवाची नोंद ठेवणे.
- २) गावात नळपाणी पुरवठा असल्यास,
 - अ) पाणी वेळेवर सोडणे व सर्व वाडया, वस्त्यांना पुरेशा प्रमाणात पाणी मिळेल याची खात्री करणे.
 - ब) नळपाणी पुरवठा यंत्रणेत निर्माण झालेल्या किरकोळ बिघाडाची दुरुस्ती करणे.
 - क) दररोज ओ.टी.चाचणी घेणे. ओ.टी. साठी पाणी नमुना गावातील प्रत्येक भागातील, वाडया वस्त्यांतील शेवटच्या नळापासून घ्यावयास सुरुवात करून पुढील काही नळांच्या पाण्याची ओ.टी. चाचणी करावी व निष्कर्ष नोंदवहीत लिहावे.
 - ड) ओ.टी.निगोटिक् असल्यास पाणी नमुना घेऊन एफ. एफ.सी. चाचणीसाठी पाठवावा, आणि ओ.टी. निगोटिक् असल्याची माहिती ग्राम पाणी पुरवठा समिती व पाणी पुरवठ्याची निगा राखण्या-या कनिष्ठ अभियंत्यास द्यावी.
- ३) गावास पाणी पुरवठा विहिरी व हातपंपाचा असल्यास,
 - अ) सर्व पिण्याच्या पाण्याच्या विहिरींच्या पाण्यात टी.सी.एल योग्य प्रमाणात व योग्य पध्दतीचा अवलंब करून टाकावे.
 - ब) पिण्याच्या पाण्याच्या सर्व विहिरींच्या पाण्याची ओ.टी. चाचणी दररोज घ्यावी व निष्कर्षाची नोंद नोंदवहीत घ्यावी.
 - क) ओ.टी निगोटिक् असल्यास पाणी नमुना घेऊन एफ. एफ. सी. चाचणीसाठी पाठवावा व त्यांची नोंद नोंदवहीत घ्यावी. त्यानंतर लगेचच त्या विहिरीत टी.सी.एल. टाकून पाणी निर्जंतूक करावे.
- ४) पिण्याच्या पाण्याच्या सर्वच उद्भवा भोवतालचा परिसर स्वच्छ राहिल याची काळजी घ्यावी.
- ५) पाणी पट्टी वसूलीस ग्रामसेवकास मदत करावी.
- ६) त्याने केलेल्या कामाची माहिती वेळोवेळी ग्रामसेवक व ग्रामपंचायतीस द्यावी
- ७) प्रत्येक महिन्यात केलेल्या कामाचा मासिक अहवाल विहित नमुन्यात ग्रामसेवकास द्यावा.

(ब) सार्वजनिक विहिरी :-

सार्वजनिक विहिरीच्या बाबतीत समितीने खाली निर्देशिलेल्या बाबीबाबत दक्षता घेण्याबाबत ग्रामपंचायतीस मार्गदर्शन व मदत करावी.

- १) सार्वजनिक विहिरीतील गाळ दोन वर्षातून किमान एकदा उपसण्यात येतो.
- २) सार्वजनिक विहिरीत पोहावयास अथवा अन्य कारणांसाठी कोणीही व्यक्ती उतरून पाणी घाण / अशुद्ध केले जात नाही.
- ३) सार्वजनिक विहिरींच्या परिसरात कपडे धुणे, भांडी घासणे आंघोळ करणे, जनावरे धुणे, मलमुत्र विसर्जन इत्यादी आक्षेपार्ह व्यवहार केला जात नाही. तसेच विहिरीवर झाडाच्या फांद्या आल्यामुळे विहिरीत पालापाचोळा अथवा पक्ष्यांची विष्टा पडत नाही.
- ४) खताचे खडे/ सार्वजनिक-खाजगी संडास सार्वजनिक विहिरींच्या लगतच्या परिसरात अस्तित्वात नाहीत.

- ५) सार्वजनिक विहिरींची पडझड झाल्यास ती पूर्ववत सुस्थितीत रहाण्याच्या दृष्टीने ग्रामपंचायतीमार्फत कार्यवाही करण्यात येते.

(क) हातपंप/वीजपंप :-

विंध्यण विहिरींवर बसविण्यात आलेल्या हातपंप/विद्युतपंपाबाबत समितीने खाली निर्देशिलेल्या बाबीबाबत दक्षता घेण्यासाठी ग्रामपंचायतीस मार्गदर्शन व मदत करावी.

- १) हातपंपाच्या दांडयाशी अथवा वीजपंपाच्या नळ कोंडाळयाशी गावतील मुले खेळून त्याची मोडतोड होत नाही.
- २) विंध्यण विहिरींतील पाण्याचा उपसा मोठ्या प्रमाणावर पिण्याव्यतिरिक्त अन्य कारणांसाठी करण्यात येत नाही.
- ३) विंध्यण विहिरींसाठी बांधण्यात आलेल्या ओटयांवर कपडे धुतले जात नाहीत. तसेच सदर ओटे फुटलेल्या स्थितीत नाही
- ४) विंध्यण विहिरींच्या आजूबाजूस साठणा-या पाण्यास वाट काढून ते दूरवर सोडून देण्यात येते, ते परिसरात साचून मूरत नाही तसेच, विंध्यण विहिरींच्या परिसरात खताचे खड्डे/सार्वजनिक अथवा खाजगी संडास नाहीत.
- ५) हातपंप/वीजपंप नादुरुस्त झाल्यास त्यांची वेळच्यावेळी दुरुस्ती केली जात आहे.
- ६) हातपंप/वीजपंपासाठी विहित केलेली वर्गणी ग्राम पंचायतीमार्फत प्रत्येक मार्च महिन्यात १५ तारखेपर्यंत जिल्हा परिषदेकडे भरली जात आहे.

४) नळ योजना :-

नळ योजना ही पाणी पुरवठ्यासाठी कार्यन्वित करण्यात आलेली अत्यंत महागडी व खर्चीक उपाययोजना आहे, हे लक्षात घेऊन समितीने या उपाययोजनेच्या बाबतीत खाली निर्देशिल्याप्रमाणे दक्षता घेण्यासाठी ग्रामपंचायतीस मार्गदर्शन व मदत करावी.

- १) गावातील उंचावरील टाकी व जमिनीवरील टाकीची जागा तसेच गावात बसविण्यात, येणा-या नळकोंडाळयाची जागा नळ योजनेच्या संबंधित अभियंत्यांच्या मदतीने /मार्गदर्शन गामस्थांची सोय होईल. अशा रितीने निश्चिती करावी.
- १) गावातील नळयोजनेच्या वितरण नलिका विहित व गावातील सांडपाण्याच्या गटारापासून सुरक्षित अंतरावर टाकण्यात येत आहेत.
- २) उद्भवापासून गावापर्यंत पाणी आणण्यासाठी टाकण्यात आलेल्या उध्दरण वाहिनी /गुरुत्व वाहिनीची अथवा तीवर बसविण्यात आलेल्या एअर व्हॉल्वची विघ्नसंतोषी लोकांकडून तोडफोड केली जात नाही व अशी तोड-फोड निदर्शनास आल्यास, वेळच्या वेळी दुरुस्ती केली जात आहे.
- ३) उध्दरण वाहिनी /गुरुत्व वाहिनी, उंचावरील टाकी/जमिनीवरील टाकी व वितरण नलिकात गळती आढळल्यास, ती वेळीच दुरुस्त केली जात आहे.
- ४) नळांची मोडतोड करण्यात येत नाही. अथवा मोडतोड झाल्यास, ते वेळेच्यावेळी दुरुस्त करण्यात येत आहेत.
- ५) नळातून पाणी वाहून ते फुकट जात नाही अथवा नळ कोंडाळयाच्या परिसरात सांडून रहात नाही. ज्यामूळे गावात डास, माशा इत्यादीचा उपद्रव वाढून साथरोगांचा प्रादुर्भाव होणार नाही.
- ६) नळाच्या पाण्याच्या बागा शिंपणे, जनावरे धुणे इत्यादी प्रकारे गैरवापर करण्यात येत नाही
- ७) योजनेच्या उद्भवाजवळ अथवा नळ कोंडाळयाच्या परिसरात कपडे धुणे, भांडी घासणे, जनावरे धुणे, मलमुत्र विसर्जन इत्यादी आक्षेपार्ह व्यवहार केले जात नाहीत व परिसर स्वच्छ ठेवण्यात येत आहे.

- ८) खताचे खडे, सार्वजनिक तथा खाजगी संडास योजनेच्या उद्भव व नळ कोंडाळयापासून दूर आहेत.
- ९) नळ योजनेच्या देखभाल व दुरुस्तीसाठी योग्य दराने पाणीपट्टी बसविण्यात आली आहे व ती वेळच्यावेळी वसूल करण्यात येते.

५) आदिवासी व दुर्गम भागात वाडयातील पाण्याचे निर्जंतूकीकरण करण्यास कोणीही जबाबदार व्यक्ती उपलब्ध नसल्यास ग्राम पाणी समितीमध्ये त्या भागातील जी व्यक्ती प्रतिनिधी म्हणून घेण्यात आली आहे त्या व्यक्तीने ग्राम पाणी पुरवठा व्यक्तीची सर्व कर्तव्ये पार पाडावी. अशा भागात ग्राम पाणी समिती अस्तित्वात नसल्यास ग्रामसेवकांनी ही जबाबदारी त्या पाडयातील वा वाडीतील एक किंवा दोन जबाबदार कुटुंबावर सोपवावी.

६) ज्या गावामध्ये ग्राम पाणी पुरवठा कर्मचारी नियुक्त झालेला नाही अशा गावात ग्राम पाणी पुरवठा कर्मचा-याची नियुक्ती होईपर्यंत ग्रामसेवकांनी ग्रामपंचायतीच्या शिपायाकडून ग्राम पाणी पुरवठ्या कर्मचा-याची कामे करून घ्यावीत.

७) ज्या भागामध्ये पिण्याच्या पाण्याचे उद्भव निश्चित नाही अशा ठिकाणी पाणी शुध्दीकरणासाठी घरोघरी क्लोरीन गोळ्या किंवा द्रव क्लोरीन पुरविण्याची जबाबदारी संबंधित ग्रामपंचायतीची राहिल.

५) पाणी पुरवठा योजनेचे आर्थिक व्यवस्थापन:-

शासनाचा असा अनुभव आहे की, ग्रामपंचायती ग्रामसंस्थाकडून वेळेच्यावेळी पाणीपट्टी वसूल करत नाही. शासनाच्या असेही निदर्शनास आले आहे की, पाणी पट्टीद्वारा प्राप्त झालेला पैसा बहुतेक वेळा इतर कामासाठी वापरला जातो.

- १) गावातील अंतर्गत पाणी वितरण व्यवस्थेची संपूर्ण जबाबदारी ग्राम पंचायतीची असून निधी अभावी पाणी वितरण व्यवस्था कोलमडू नये म्हणून पाणीपट्टीद्वारे जमा झालेला निधी जमा करण्यासाठी गटविकास अधिका-यांच्या मदतीने एक स्वतंत्र खाते बँकेत उघडावे.
- २) प्रादेशिक पाणी पुरवठ्याच्या बाबतीत जमा झालेल्या पाणीपट्टी निधीपैकी ८० टक्के भाग हा जिल्हा परिषदेच्या देखभाल व दुरुस्ती निधीत ड्राफ्ट वा चेकद्वारे भरावा. उर्वरित २० टक्के रक्कम ग्राम पाणी पट्टी निधीच्या खात्यावर जमा करावी. वैयक्तिक नळयोजनेच्या बाबतीत ग्रामपंचायतीने जमा झालेल्या निधीच्या २०% निधी जिल्हापरिषदेच्या निधीत जमा करावा.
- ३) पाणी पट्टीची वसूली १०० टक्के होईल याची काळजी ग्रामपंचायतीने घ्यावी व जमा झालेला निधी हा पाणी पुरवठा योजना राबविण्यासाठीच खर्च केला जाईल याची काळजी घ्यावी.
- ४) ग्राम पाणी पुरवठा व स्वच्छता समितीने पाणी पुरवठा, देखभाल व दुरुस्ती साठीचे वार्षिक अंदाजपत्रक तयार करणे व ते पंचायत समितीला (गटविकास अधिकारी) सादर करणे या कामी ग्रामपंचायतीस मार्गदर्शन व मदत करावी.
- ५) पाणी समितीचे सचिव या नात्याने ग्रामसेवकांनी पाणीपट्टीचे स्वतंत्र हिशेब ठेवावेत व पाणी समितीच्या मासिक सभेत तसेच ग्रामपंचायतीच्या सभेत मासिक खर्चाचा अहवाल वाचून दाखवावा.
- ६) जमा होत असलेल्या पाणी पट्टीत पाणी योजना राबविणे शक्य नसल्यास ग्रामपंचायतीने जादा निधीची मागणी पंचायत समितीला व जिल्हा परिषदेकडे करावी. आणि सदरील संस्थांनी मागणी योग्य आहे किंवा काय याची पडताळणी करून योग्य वाटल्यास निधी उपलब्ध करून द्यावा.
- ७) मुळ पाणी पुरवठा योजना अंतर्गत समाविष्ट असलेल्या गावांमध्ये नळकोंडयाळयातून पाणी घेणा-या कुटुंबासाठी तसेच वैयक्तिक नळधारक कुटुंबाकडून शासनाने विहित केलेल्या पाणी पट्टीच्या किमान व कमाल दरास अधिन राहून पाणीपट्टी आकारण्यात यावी व वसूल करावी.

ब) जिल्हास्तर :-

जिल्हा स्तरावर १) जिल्हा पाणी पुरवठा समिती, २) कार्यक्रमाची अंमलबजावणी व संनियंत्रण करण्यासाठी समन्वय समिती अशा दोन समित्या कार्यन्वित आहेत. या समित्यांची संरचना, कार्यक्षेत्र, अधिकार व कार्यकक्षा खालील प्रमाणे राहिल.

(१) जिल्हा पाणी पुरवठा समिती

१) मा. पालकमंत्री	- अध्यक्ष
२) जिल्हयातील इतर मंत्री	- सह-अध्यक्ष
३) जिल्हयातील सर्व खासदार	- सदस्य
४) जिल्हयातील सर्व आमदार	- सदस्य
५) जिल्हा परिषदेचे अध्यक्ष	- सदस्य
६) जिल्हा परिषदेच्या पाणी पुरवठा समितीचे सभापती	- सदस्य
७) जिल्हयातील सर्व महानगरपालिकांचे महापौर/ नगरपालिकेचे अध्यक्ष	- सदस्य
८) जिल्हाधिकारी	- सदस्य
९) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद	- सदस्य
१०) अधिक्षक अभियंता पाटबंधारे विभाग	- सदस्य
११) उपसंचालक, भुजल सर्वेक्षण विकास यंत्रणा	- सदस्य
१२) जिल्हा पाणी पुरवठा अधिकारी	-सदस्य सचिव.

जिल्हा पाणी पुरवठा समितीची सभा किमान ४ महिन्यातून एकदा व्हावी.

१) जिल्हा पाणी पुरवठा समितीला सहाय्य व कामाचे प्रत्यक्ष कार्यान्वयन करण्यासाठी खालीलप्रमाणे **कार्यकारी समिती** स्थापन करण्यात यावी.

१) मा. पालकमंत्री	-अध्यक्ष
२) जिल्हयातील खासदारापैकी पालकमंत्र्यांनी- सदस्य नामनिर्देशित केलेले एक खासदार	
३) जिल्हयातील आमदारापैकी मा. पालकमंत्र्यांनी नामनिर्देशित केलेले ३ आमदार. (२ विधान सभा सदस्य व १ विधान परिषद सदस्य)	- सदस्य
४) जिल्हा परिषदेचे अध्यक्ष	- सदस्य
५) जिल्हाधिकारी	- सदस्य
६) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद	- सदस्य
७) जिल्हा पाणी पुरवठा अधिकारी	- सदस्य सचिव

कार्यकारी समिती स्थापन करण्याचे परिपत्रक जिल्हा पाणी पुरवठा अधिकारी अध्यक्षाच्या मान्यतेने काढतील. कार्यकारी समितीची सभा महिन्यातून एकदा घ्यावी.

- २) सदर समित्यांना जिल्हयातील कोणत्याही यंत्रणेच्या अधिका-यांना बैठकीसाठी बोलाविण्याचे अधिकार असतील.
- ३) जिल्हा पाणी पुरवठा समितीची व कार्यकारी समितीची कार्यकक्षा व कार्यपध्दती खालीलप्रमाणे राहिल.

(अ) ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रम :-

- १) पाणी पुरवठा कार्यक्रमांतर्गत शासनाने विहित केलेल्या निकषानुसार व सुचनांनुसार पिण्याच्या पाण्याच्या दृष्टीने समस्याग्रस्त अशा सर्व गावे/वाडया यांच्यासाठी किमान खर्चाच्या उपाययोजना ठरविणे याप्रमाणे जिल्हयाचा ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमाचा बृहत आराखडा निश्चित करणे.
- २) मंजूर वार्षिक तरतुदीचा विचार करुन बृहत आराखडयातील समस्याग्रस्त गावे/वाडया यांच्यापैकी शासनाने ठरविलेल्या अग्रक्रमानुसार किती गावे/ वाडया यांचा प्रश्न संपूर्ण आर्थिक वर्षात सोडविणे शक्य आहे हे ठरवून जिल्हयासाठी ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमाचा वार्षिक कृती आराखडा पूर्वीच्या आर्थिक वर्षी डिसेंबर महिन्यात मंजूर करणे. कृती आराखडयात टॅकरफेड गावांचे/वाडयांचा तसेच दुर्गम व आदिवासी उपाययोजना क्षेत्रातील गावांचा/वाडयांचा विचार अग्रक्रमाने व्हावा/ सर्वाजनिक पाणी पुरवठा व्यवस्था नसल्यामुळे ज्या ठिकाणी रोग व साथीचा प्रादुर्भाव होतो व उद्रेक होतो अशा जोखीमग्रस्त गावांत/वाडयात अग्रक्रमाने उपयुक्त व अनुज्ञेय अशा पाणी पुरवठा योजना अग्रक्रमाने राबविल्या जातील हे उद्दिष्ट डोळयासमोर ठेवावे.
- ३) जिल्हा पातळीवर राबविण्यात येणा-या विविध पाणी पुरवठा योजनांचे सूसूत्रिकरण व संनियंत्रण करणे, ग्रामीण भागातील पाणी पुरवठा योजनांच्या कामावर पर्यवेक्षण करणे व त्यांचे काम मान्यताप्राप्त आराखडयानुसार व विहित वेळापत्रकानुसार होत आहे किवा नाही हे पहाणे, प्रामुख्याने ही कामे जिल्हा पाणी पुरवठा समितीच्या कार्यक्षेत्र राहातील.
- ४) ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमांतर्गत राज्यस्तर व स्थानिकस्तर नळ योजनांना प्रशासकीय मंजूरी देण्याचे अधिकार अनुक्रमे शासनाकडे वा जिल्हा परिषद किंवा जिल्हा परिषदेअंतर्गत दि. ११.१०.९६ च्या निर्णयान्वये प्राधीकृत केलेल्या सक्षम प्राधिकारी/समितीकडे राहतील. मात्र प्रशासकीय मंजूरी देण्यास सक्षम प्राधिका-याने फक्त जिल्हा पाणी पुरवठा समितीने वार्षिक कृती आराखडयात समाविष्ट केलेल्या ज्या गावांत /वाडयात पिण्याच्या पाण्याचा प्रश्न नळ पाणी पुरवठा योजनेद्वारे सोडविण्याबाबत शिफारस केली आहे. अशाच गावांत/वाडयांत नळ योजनांना प्रशासकीय मान्यता द्यावयाची आहे. जिल्हा पाणी पुरवठा समितीने वार्षिक कृती आराखडयात समाविष्ट न केलेल्या नळ योजनांना प्रशासकीय मंजूरी देता येणार नाही.
- ५) वार्षिक कृती आराखडयातील समाविष्ट ज्या गावांत/वाडयात पिण्याच्या पाण्याचा प्रश्न साध्या विहिरी घेऊन सोडविण्याबाबत जिल्हा पाणी पुरवठा समितीने शिफारस केली असेल अशा साध्या विहिरींच्या कामांना प्रशासकीय मंजूरी देण्याचे अधिकार जिल्हा परिषद/जिल्हा परिषदे अंतर्गत सक्षम प्राधिकारी यांच्याकडे राहतील. मात्र जिल्हा पाणी पुरवठा समितीने वार्षिक कृती आराखडयात समाविष्ट न केलेल्या साध्या विहिरीच्या कामांना प्रशासकीय मंजूरी देता येणार नाही.
- ६) वार्षिक कृती आराखडयात समाविष्ट ज्या समस्याग्रस्त गावे/वाडया यांचा पाण्याचा प्रश्न विंध्यन विहिरींमार्फत सोडविण्याबाबत जिल्हा पाणी पुरवठा समितीने शिफारस केली असेल फक्त अशाच गावांत/वाडयात जिल्हयातील वरिष्ठ भूवैज्ञानिक/भूजल सर्वेक्षण विकास यंत्रणा यांना विंध्यन विहिरींचा कार्यक्रम राबवायचा आहे. सदर कार्यक्रम राबवितांना भूजल सर्वेक्षण विकास यंत्रणेच्या अधिका-यांनी समितीने ठरविलेला अग्रक्रम पाळणे बंधनकारक राहिल.
- ७) जिल्हा पाणी पुरवठा समितीने शिफारस केलेल्या स्थानिक स्तर पाणी पुरवठा योजना यांना सदर समितीचा ठराव झाल्यापासून तीन महिन्यांचे आत किंवा पूढील सभेत (यापैकी जे

नंतर असेल तो पर्यंत) जिल्हा परिषद किंवा जिल्हा परिषदेअंतर्गत सक्षम प्राधिका-याने प्रशासकीय मान्यता देणे बंधनकारक राहिल.

- ८) विशिष्ट समस्याग्रस्त गावांसाठी नळ पाणी पुरवठा योजना/साध्या विहिरी/विंधण विहिरी या पारंपारिक उपायांव्यतिरिक्त अपारंपारिक उपाय आवश्यक किंवा उपयुक्त आहे किंवा कसे याचा जिल्हा पाणी पुरवठा समिती कार्यकारी समिती अभ्यास करून अशा गावांसाठी उपयुक्त अशा पारंपारिक उपायांची शिफारस करेल. शासनाच्या नियमानुसार अशा पारंपारिक योजना मंजूर करण्यास सक्षम प्राधिकारी जिल्हा पाणी पुरवठा समितीने शिफारस केलेल्या योजनांना त्याची तांत्रिक शक्यता व उपयुक्तता पडताळून निधीच्या उपलब्धतेनुसार प्रशासकीय मंजूरी देईल.
- ९) ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमांतर्गत जिल्हयांत जिल्हा परिषद, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण आणि भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा या विविध यंत्रणांमार्फत राबविण्यात येणा-या नळ पाणी पुरवठा योजना/विंधण विहिरी/साध्या विहिरी ही सर्व कामे वेळापत्रकानुसार व विनिर्देशानुसार गुणवत्तेसह पूर्ण केली जातील. यादृष्टीने सर्व प्रगतीपथावरील ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या प्रगतीचा नियमित आढावा जिल्हा पाणी पुरवठा समिती घेईल. असाच आढावा कार्यकारी समिती दरमहा त्यांच्या बैठकीत नियमितपणे घेईल.
- १०) जिल्हयातील सर्व पूर्ण झालेल्या पाणी पुरवठा योजनांची वक्तशीर व सुयोग्यरित्या देखरेख होईल याबाबत जिल्हा पाणी पुरवठा समिती दक्षता घेईल. यासाठी समिती सर्व पूर्ण व कार्यान्वित झालेल्या पाणी पुरवठा योजनांच्या कामगिरीचा वेळोवेळी आढावा घेईल व आवश्यकतेनुसार त्यांच्या देखभाल व दुरुस्तीसाठी सूचना-वजा-शिफारशी करेल. असाच आढावा कार्यकारी समिती दरमहा त्यांच्या बैठकीत नियमितपणे घेईल. अशा ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनांच्या दुरुस्तीच्या कामांना महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती लेखा संहिता १९६८ अन्वये किंवा शासन आदेशान्वये योजना/ कामे मंजूरी बाबत प्रदान करण्यात आलेल्या सर्वसाधारण वित्तीय अधिकारानुसार संबंधित कामाच्या अदांजपत्रकीय किंमतीप्रमाणे जिल्हा परिषदे अंतर्गत योग्य त्या समितीकडून किंवा शासनाकडून प्रशासकीय मंजूरी देण्यात येईल.
- ११) ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमांतर्गत शासनाने वेळोवेळी दिलेल्या सूचनांनुसार ग्रामीण भागात पाणी शुध्दीकरणाचे काम सुनियोजितरित्या व नियमितपणे करण्यात येत आहे. याचा नियमित आढावा घेण्याची जबाबदारी जिल्हा पाणी पुरवठा समितीवर राहिल. असाच आढावा कार्यकारी समिती दरमहा त्यांच्या बैठकीत नियमितपणे घेईल.
- १२) नळयोजना पूर्ण झाल्यावर संबंधित ग्रामपंचायतींनी महाराष्ट्र ग्रामपंचायत कर व फी नियम, १९६० मधील तरतुदीनुसार विहित केलेले किमान दर लक्षात घेऊन पाणी पट्टी बसविली किंवा कसे याबाबतचा तसे बसविलेल्या पाणी पट्टी वसूलीबाबतचा आढावा जिल्हा पाणी पुरवठा समिती वेळोवेळी घेईल. त्रिस्तरीय योजनेअंतर्गत ग्रामपंचायतीकडून हातपंप/पॉवरपंप दुरुस्तीसाठी आकारण्यात येणारी वर्गणी नियमितरित्या वसूल होत आहे किंवा कसे याबाबतचा आढावाही समिती वेळोवेळी घेईल. असाच आढावा कार्यकारी समिती दरमहा त्यांच्या बैठकीत नियमितपणे घेईल.
- १३) जिल्हा पाणी पुरवठा समिती पूर्ण झालेल्या नळ पाणी पुरवठा योजना संबंधित स्थानिक स्वराज्य संस्थाकडे हस्तांतरित झाल्या किंवा कसे यांचाही नियमितपणे आढावा घेईल. योजनांच्या हस्तांतरणास काही अडचणी असल्यास योग्य त्या सूचना समिती देऊ शकेल.
- १४) जिल्हयातील ग्रामीण भागात पिण्याच्या प्राण्याचा प्रश्न सोडविण्यासाठी स्थानिक परिस्थितीचा विचार करून तज्ञांचा सल्ला घेण्यासाठी तसेच अभ्यास गट नेमण्यासाठी जिल्हा पाणी पुरवठा समिती शासनाकडे आवश्यकतेनुसार शिफारस करू शकेल. शासन

या प्रस्तावांवर समितीच्या शिफारशीचा विचार करुन तसेच सर्व अनुषंगिक बाबी लक्षात घेऊन योग्य तो निर्णय घेईल.

(ब) नागरी पाणी पुरवठा कार्यक्रम :-

जिल्हयाच्या नागरी भागातील पिण्याच्या पाण्याच्या योजनांचा व स्वच्छता कार्यक्रमाचा आढावा घेऊन संनियंत्रण करणे.

२) पाणी पुरवठा कार्यक्रमाची अंमलबजावणी, व संनियंत्रण व समन्वय समिती

जिल्हयातील ग्रामीण व नागरी भागातील पिण्याच्या पाणी पुरवठा कार्यक्रमांचे समन्वय व संनियंत्रण करण्यासाठी खालीलप्रमाणे समन्वय समिती स्थापन करण्यात येत आहे.

१) संबंधित जिल्हयाचे जिल्हाधिकारी	- अध्यक्ष
२) संबंधित जिल्हयाच्या जिल्हा परिषदेचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी	- सह-अध्यक्ष
३) जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक	- सदस्य
४) जिल्हयाच्या पाटबंधारे विभागाचे अधिक्षक अभियंता	- सदस्य
६) संबंधित जिल्हयातील महाराष्ट्र राज्य विद्युत मंडळाचे कार्यकारी अभियंता	- सदस्य
६) संबंधित जिल्हयातील महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाचे कार्यकारी अभियंता	- सदस्य
७) जिल्हा परिषदेच्या ग्रामीण पाणी पुरवठा विभागाचे कार्यकारी अभियंता	- सदस्य
८) संबंधित जिल्हयाचे जिल्हा पाणी पुरवठा अधिकारी	- सदस्य सचिव

वरिलप्रमाणे समन्वय समितीची सभा महिन्यातून किमान एकदा एका विशिष्ट दिवशी घेण्यात यावी.

सदर समितीने जिल्हयातील ग्रामीण व नागरी भागातील बृहत आराखडयाच्या आधारे तयार करण्यात आलेल्या कृती आराखडयाप्रमाणे कार्यक्रमाची अंमलबजावणी व अंमलबजावणीतील त्रुटी शोधून काढून त्या वेळीच दूर कराव्यात. यासाठी कृती आराखडयामध्ये अंतर्भूत असलेल्या उपयायोजनांची यंत्रणा निहाय यादी करुन योजनेसाठी आवश्यक असणारे स्रोत अंतिम करणे व त्या दृष्टीने पाठपुरावा करणे, योजनांना प्रशासकीय मंजूरी सक्षम प्राधिका-याकडून वेळीच मिळविणे, प्रशासकीय मंजूरी मिळाल्यानंतर तांत्रिक मंजूरी व निविदा काढण्याची कार्यवाही वेळीच होते की नाही याचा आढावा घेणे, जिल्हयातील ज्या योजना प्रगतीपथावर आहेत त्यांच्या आढावा घेऊन त्या विहित कालमर्यादेत पूर्ण होतील याबाबत आढावा घेणे, वेळोवेळी येणा-या अडचणी (उदा. जमीन मिळविणे), सोडविणे, पूर्ण झालेल्या पाणी पुरवठा योजनांना वीज जोडण्या मिळविण्यासाठी पूर्वतयारी करणे व वीज जोडण्या वेळेवर मिळतील याबाबत कार्यवाही करणे इत्यादी कामे करावीत.

क) राज्यस्तर :-

पिण्याचे पाणी कार्यक्रमांतर्गत राज्यस्तरावर ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीचे संनियंत्रण करण्यासाठी राज्यस्तरावर खालील ५ समित्या कार्यरत असून सदर समितीची रचना, कार्यक्षेत्र व अधिकार खालीलप्रमाणे राहिल.

१) ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीचे संनियंत्रण करण्यासाठीची समिती

१) मा. मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता	- अध्यक्ष
२) मा. मंत्री, जलसंधारण	- सह अध्यक्ष
३) मा. राज्यमंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता	- उपाध्यक्ष
४) राज्य शासनाने नामनिर्देशित केलेले ३ खासदार	- सदस्य
५) राज्य शासनाने नामनिर्देशित केलेले ५ विधानसभा/विधान परिषद	- सदस्य
६) अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	- सदस्य
७) सचिव, जलसंधारण विभाग	- सदस्य
८) सचिव ग्रामविकास विभाग	- सदस्य
९) सचिव, आदिवासी विकास विभाग	- सदस्य
१०) सचिव, उर्जा विभाग	- सदस्य
११) सचिव आरोग्य विभाग	- सदस्य
१२) सचिव, महिला व बालकल्याण विभाग	- सदस्य
१३) सदस्य सचिव, (तांत्रिक) / (अर्थ प्रशासन), महाराष्ट्र जीवन प्राधीकरण, मुंबई.	- सदस्य
१४) संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे.	- सदस्य
१५) युनिसेफचे प्रतिनिधी	- सदस्य
१६) केंद्र शासनाच्या तंत्रविज्ञान अभियानाशी संबंधित त्यांचे मुंबईतील प्रतिनिधी	- सदस्य
१७) ग्रामीण पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग या क्षेत्रात काम करणा-या सेवाभागी संस्थांचे ५ प्रतिनिधी (यापैकी किमान १ प्रतिनिधी दलित वर्गाचे प्रतिनिधीत्व करणा-या संस्थांचा असावा)	- सदस्य
१८) राज्य शासनाने नामनिर्देशित केलेले महिला संघटनेचे २ प्रतिनिधी	- सदस्य
१९) उप सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	- सदस्य सचिव

या शिवाय अध्यक्षांच्या परवानगीने दरवेळी कोणत्याही ५ जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी व कोणत्याही ५ जिल्हा परिषदांचे अध्यक्ष यांना बोलावण्यात यावे.

सदर राज्यस्तरीय संनियंत्रण समितीची कार्यकक्षा खालीलप्रमाणे राहिल.

- १) ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमासंबंधीत राज्यशासनास धोरणात्मक बाबीसंबंधी सल्ला देणे.
- २) ग्रामीण पाणी पुरवठा कार्यक्रमाच्या अंमलबजावणीचा आढावा घेणे.
- ३) ग्रामीण पाणी पुरवठा योजनेच्या देखभाल व दुरुस्तीच्या दृष्टीने कार्यक्रमांतर्गत निर्माण झालेल्या मालमत्तेविषयी चर्चा करून आढावा घेणे.
- ४) पिण्याच्या पाण्यामुळे होणा-या साथीच्या रोगाच्या बाबतीत प्रसिध्दी व प्रसार माध्यमातून जनजागृती निर्माण करावयाच्या कार्यवाहीचे संनियंत्रण करणे.

५) जलसंपत्ती विकास प्राधिकरण :-

राज्यातील जलसंपत्तीचा जास्तीत जास्त शोध घेऊन पिण्याच्या पाण्याचा अतिउत्तम वापर व्हावा यासाठी धोणात्मक निर्णय घेण्यासाठी जलसंपत्ती विकास प्राधिकरणाची स्थापना करण्यात आली असून त्यांची रचना व कार्यकक्षा खालील प्रमाणे राहिल.

अ) जलसंपत्ती विकास प्राधिकरणाची रचना

१) मा. मुख्यमंत्री, महाराष्ट्र राज्य	- अध्यक्ष
२) मा. मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता	- उपाध्यक्ष
३) मा. मंत्री पाटबंधारे	- सदस्य
४) मा. मंत्री कृषी	- सदस्य
५) मा. मंत्री जलसंधारण	- सदस्य
६) मा. मंत्री उद्योग	- सदस्य
७) मा. मंत्री उर्जा	- सदस्य
८) मा. मंत्री, वित्त व नियोजन	- सदस्य
९) मा. मंत्री पर्यावरण	- सदस्य
१०) मा. राज्य मंत्री, पाणी पुरवठा व स्वच्छता	- सदस्य
११) मुख्य सचिव महाराष्ट्र शासन	- सदस्य
१२) सचिव पाटबंधारे	- सदस्य
१३) सचिव, कृषी	- सदस्य
१४) सचिव, जलसंधारण	- सदस्य
१५) सचिव, उद्योग	- सदस्य
१६) सचिव, वित्त	- सदस्य
१७) सचिव, नियोजन	- सदस्य
१८) सचिव पर्यावरण	- सदस्य
१९) सचिव उर्जा	- सदस्य
२०) अपर मुख्य सचिव पाणी पुरवठा व स्वच्छता	- सदस्य सचिव
२१) श्री. देवेंद्र विठ्ठल साटम, विधान सभा सदस्य	- सदस्य
२२) श्री. बळीराम कडूजी कोटकर (पाटील) विधान सभा सदस्य	- सदस्य
२३) श्री. संजय दत्तात्रय कुलकर्णी, नगराध्यक्ष नगरपालिका उमरी जि. नांदेड	- सदस्य
२४) डॉ. मा. आ. चितळे, दिल्ली	- सदस्य
२५) श्री. अण्णासाहेब हजारे, राळेगण सिध्दी	- सदस्य
२६) श्री. ना. धो. महानोर, पळसखेड, जिल्हा औरंगाबाद	- सदस्य
२७) डॉ. एस.डी. लिमये, सदाशिव पेठ, पुणे	- सदस्य
२८) श्री. एस. के. शेनोलीकर, धरम पेठ नागपूर	- सदस्य

ब) जलसंपत्ती विकास प्राधिकरणाच्या जबाबदा-या खालीलप्रमाणे राहातील :-

- १) राज्यातील एकत्रीत भूपृष्ठावरिल व भूगर्भातील पाण्याच्या भविष्यकालीन उपलब्धतेबाबत माहिती घेणे व विचार करणे.
- २) उपलब्ध पाण्याचा राज्याच्या निरनिराळ्या गरजेसाठी वाटप करण्याबाबत निर्णय घेणे.
- ३) राज्याच्या जलसंपत्तीत वाढ करण्याकरीता करावयाच्या उपायायोजना निश्चित करून धोरण ठरविणे.
- ४) जलसंपत्ती विकास व वापराच्या दृष्टीने आंतरराष्ट्रीय व राष्ट्रीय पातळीवर होत असलेल्या व्यवस्थापन प्रगती बाबतची माहिती घेऊन त्याचा राज्याकरीता कसा उपयोग होऊ शकेल याचा विचार करणे.
- ५) राज्याच्या एकंदरीत पाणी वापरामध्ये जास्तीत जास्त सामाजिक न्याय आणण्यासाठी विचार करणे
- ६) पाण्याच्या काटकसरी बाबत विचार करणे व त्या संदर्भात लागणा-या निधीबाबत मार्गदर्शन करणे
- ७) पाणी पुरवठा कार्यक्रम अंमलबजावणी संदर्भातील अडचणीचा विचार करून त्यावर निर्णय घेणे.

क) जलसंपत्ती विकास प्राधिकरणाची कार्यपध्दती :-

जलसंपत्ती विकास प्राधिकरण हे जलसंपत्ती विकासाकरीता महत्वाचे धोरणात्मक निर्णय घेईल. जलसंपत्ती निर्माण करण्या-या तसेच पाण्याचा वापर करणा-या संबंधित विभागाचे कामकाज पूर्वीप्रमाणेच चालू राहिल व जलसंपत्ती विकास प्राधिकरणाने घेतलेल्या निर्णयाची अंमलबजावणी करावयाची जबाबदारी त्या त्या विभागाची राहिल. संबंधित प्रशासकीय विभागांना जलसंपत्ती विकास प्राधिकरणाने ठरविलेल्या धोरणाच्या आधीन राहून आपआपले कार्यक्रम हाती घेता येतील.

३) पाणी उद्भव शोधन समिती :-

पाणी पुरवठा कार्यक्रम राबविण्यापूर्वी विश्वासार्ह पाणी उद्भव आवश्यक असल्याने असे उद्भव निश्चित करण्याकरीता पाणी उद्भव शोधन समितीची स्थापना करण्यात आली आहे. सदर समितीची बैठक महिन्यातून किमान एकदा व्हावी असे अपेक्षित आहे. समितीची रचना कार्यकक्षा खालील प्रमाणे राहिल.

१) अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	- अध्यक्ष
२) सचिव, सार्वजनिक आरोग्य विभाग	- सदस्य
३) सचिव, पाटबंधारे विभाग	- सदस्य
४) सचिव, वित्त विभाग (व्यय)	- सदस्य
५) सचिव, नियोजन विभाग	- सदस्य
६) मुख्य अभियंता (ग्रामीण) महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, मुंबई	- सदस्य
७) संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे	- सदस्य
८) संचालक, महाराष्ट्र रिमोट सेन्सिंग एजन्सी, नागपूर	- सदस्य
९) राष्ट्रीय भूभौतिक संशोधन संस्था, (हैद्राबाद) चे प्रतिनिधी	- सदस्य
१०) आयुर्विज्ञान औद्योगिक संशोधन परिषद, दिल्लीचे प्रतिनिधी	- सदस्य
११) प्रा. व्ही. एस. चंद्रशेखर, आय. आय. टी. पवई मुंबई	- सदस्य
१२) डॉ. एस. व्ही. नानोटी, राष्ट्रीय पर्यावरण अभियांत्रिकी संशोधन संस्था, नागपूर.	- सदस्य
१३) संचालक, केंद्रीय भूजल मंडळ, नागपूर	- सदस्य

समितीच्या कामाची कार्यकक्षा खालील प्रमाणे असेल.

- १) पुर्नतः पाणी उपलब्ध नसलेल्या गावासाठी उद्भव सूचविणे.
- २) अंशतः पाणी उपलब्ध असलेल्या (०-१० एलपीसीडी) गावासाठी उद्भव सूचविणे
- ३) अंशतः पाणी उपलब्ध असलेल्या (१०-४० एलपीसीडी) गावासाठी उद्भव सूचविणे.
- ४) लोह फ्लयुराईड सॅलिनिटी च्या प्रभावाने समस्याग्रस्त गावांच्या अडचणीचा विचार करुन पर्यायी उद्भव सूचविणे.
- ५) सुरक्षित व पिण्या योग्य पाण्यासाठी पाण्याची गुणवत्ता तपासणी लागू करणे.
- ६) पाणी योजना राबविण्यापूर्वी /सुरु करण्यापूर्वी जिल्हा प्रयोग शाळाकरीता पाणी तपासणीसाठी उपकरणे, उपकरणसंच पुरविण्याची शिफारस करणे.
- ७) स्वयंसेवी संस्था. अशासकीय संस्था यांना योजना निश्चिती उद्भव निवड, योजना अंमलबजावणी, देखभाल व्यवस्थापन व गुणवत्ता नियंत्रण यामध्ये सहभागी करुन घेणे. प्रतिरोधात्मक देखभालीची गरज, आणि योग्य, वापराच्या प्रसिध्दीसाठी/सल्लासाठी महिलाची मदत घेणे.

४) बाहय अर्थसहाय्यीत प्रकल्पासाठी समिती.

बाहय अर्थ सहाय्याने प्रकल्पाची कागदपत्रे तयार करणे, ती योजना मंजूर करून घेण्यासाठी बाहय अर्थसंस्थाशी संपर्क साधणे वाटाघाटी करणे याकरिता समितीची स्थापना करण्यात आली असून तीची रचना व कार्यकक्षा खालील प्रमाणे राहिल.

१) सदस्य सचिव, (अर्थ व प्रशासन) महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण	- पथक प्रमुख
२) संचालक, (पीपीएमयु)	- सहाय्यक पथक प्रमुख
३) श्री.ए.एन. अळवणी, मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण	- सदस्य
४) श्री. एस.के.पाटील, मुख्य अभियंता(जागतिक बँक कक्ष)	- सदस्य
५) श्री. एस.व्ही. वाघ, अधीक्षक अभियंता (जागतिक बँक कक्ष, ठाणे)	- सदस्य
५) श्री. महाले कार्यकारी अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, नाशिक	- सदस्य
७) डॉ. अशोक पोतदार, आरोग्य शिक्षण अधिकारी, पीपीएमयु	- सदस्य
८) श्रीमती छाया दातार, टाटा समाज विज्ञान संस्था मुंबई	- सदस्य
९) श्री. एम.डी.पाठक, संचालक, भूजल सर्वेक्षण विकास यंत्रणा,पुणे	- सदस्य
१०) श्रीमती मिना राजीव लोचन, मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद, जळगांव	- सदस्य

कार्यकक्षा :-

- १) बाहय अर्थसहाय्यीत संस्थाकरीता नवीन प्रकल्पाच्या कागदपत्राची पुर्तता करणे.
- २) प्रकल्प राबविण्यामागचा राज्य शासनाचा दृष्टीकोण विशद करणे.
- ३) बाहय अर्थसहाय्यीत संस्थाशी संपर्क साधून नविन योजनांचे प्रस्ताव कृतीशील करणे.
- ४) प्रकल्प गतीमान करण्यास सहाय्यभूत ठरणा-या बाबी संकलीत करणे.
- ५) बाहय अर्थसहाय्यीत संस्था आणि महाराष्ट्र शासन यामधील मध्यस्थांची भूमिका पार पाडणे.
- ६) सक्षम प्राधिका-याच्या पूर्व संमतीने कार्यपथकास मदत करण्याकरीता सल्लागाराची नेमणुक करणे.
- ७) योजना तयार करण्यासाठी जरूर पडल्यास ग्रामीण भागातील तज्ञांची मदत घेणे.

५) वर्धित वेग पाणी पुरवठा कार्यक्रमांतर्गत योजना मंजूर करण्याकरीता सल्लागार समिती.-

केंद्रशासन अर्थसहाय्यीत वर्धितवेग पाणी पुरवठा कार्यक्रमांतर्गत, पाणी योजना मंजूर करण्याचे अधिकार राज्य शासनास प्रदान केले आहे. त्याकरीता अशा योजना मंजूर करण्याकरीता तांत्रिक सल्लागार समितीची स्थापना करण्यात आली आहे. त्या समितीची रचना व कार्यकक्षा खालील प्रमाणे राहिल.

सदर समितीचे सभासद खालील नमूद केल्या प्रमाणे राहतील-

१) अपर मुख्य सचिव, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	- अध्यक्ष
२) मुख्य अभियंता (प्रा.) महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण	- सदस्य
३) संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे	- सदस्य
४) विशेष कार्यअधिकारी, पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	- सदस्य
५) उपसचिव (ग्रापापु कार्यक्रम) (अर्थ संकल्प), पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	- सदस्य
६) कार्यासन अधिकारी, (वर्धित वेग पाणी पुरवठा कार्यक्रम) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभाग	- समितीचे सचिव

सदरील तांत्रिक सल्लागार समितीने मुख्यत्वे करून करावयाची कामे खाली दर्शविली आहेत.

- १) ग्रामीण नळ पाणी पुरवठा योजनेचे जे प्रस्ताव समितीकडे प्राप्त होतील ते प्रथमतः वर्धित वेग कार्यक्रमासाठी किंवा तंत्र विज्ञान अभियान कार्यक्रमासाठी घ्यावयाच्या नळ पाणी पुरवठा योजनांच्या बाबतीत विहित केलेल्या नियमानुसार आहेत किंवा कसे हे पहाणे.
- २) केंद्र शासनाच्या सुचनांप्रमाणे आवश्यक मान्यतेसह प्रस्ताव प्राप्त झाले आहेत किंवा कसे हे पहावे.
- ३) प्राप्त झालेल्या प्रस्तावामधील अंदाजपत्रके व आराखडे यांची छाननी करून सर्व आवश्यक उपांगे विचारात घेऊन नळ योजनांचे प्रस्ताव तपासून पहाणे व शासनाच्या नियमानुसार विहित मर्यादेत व विहित दरडोई खर्चाच्या मर्यादेत प्रस्ताव आहेत किंवा कसे तसेच, प्रस्तावामध्ये कोणत्याही प्रकारे अनावश्यक खर्च समाविष्ट झालेला नाही हे पहाणे मंजूरी देतांना महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरणाला घ्यावयाच्या साडेसतरा टक्के किंवा विहित केलेल्या ईटीपी सर्व्हिस चार्जेसची रक्कम स्वतंत्रपणे दाखविली आहे किंवा कसे हे पहाणे.
- ४) सदर योजनांच्या बाबतीत संबंधीत कार्यक्रमानुसार योजना आहेत किंवा कसे अन्य काही अडचणी असल्यास, त्या बाबतीत तांत्रिक सल्ला देणे हे मंडळाचे काम राहिल.

वर्धित वेग कार्यक्रम किंवा तंत्र विज्ञान अभियान कार्यक्रम किंवा द्विपक्षी समितीचे अर्थ सहाय्य कार्यक्रम अशा कोणत्याही कार्यक्रमांपैकी ज्या योजनांचे प्रस्ताव पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागाकडे प्राप्त होतील. अशा प्रस्तावांचे बाबतीत ते एकत्रित करून समितीपुढे मांडण्या इतकी संख्या (सुमारे १० ते १५ पेक्षा जास्त) झाली की, समितीची बैठक बोलविण्यात येईल. जर एखाद्या बाबतीत तातडीने निर्णय घेणे आवश्यक असेल तर त्या अगोदर समितीची बैठक बोलविण्याबाबत पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातर्फे निर्णय घेतला जाईल.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

सु. ल. तिडके
कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन.

प्रत ,

- १) विभागीय आयुक्त, (सर्व)
- २) सर्व जिल्हाधिकारी
- ३) सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी.
- ४) सदस्य सचिव, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, एक्सप्रेस टॉवर्स, मुंबई.
- ५) संचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, पुणे.
- ६) मुख्य अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण, (सर्व)
- ७) विभागीय उपसंचालक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा, (सर्व)
- ८) अधीक्षक अभियंता तथा जिल्हा पाणी पुरवठा अधिकारी, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व)
- ९) सर्व जिल्हा वरिष्ठ भूवैज्ञानिक, भूजल सर्वेक्षण व विकास यंत्रणा.
- १०) कार्यकारी अभियंता, महाराष्ट्र जीवन प्राधिकरण (सर्व)
- ११) कार्यकारी अभियंता. पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद, (सर्व)
- १२) उपअभियंता, पाणी पुरवठा विभाग, जिल्हा परिषद, (सर्व)
- १३) महालेखापाल, महाराष्ट्र-१, मुंबई (लेखा परिक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता).
- १४) महालेखापाल, महाराष्ट्र-२, नागपुर (लेखा परिक्षा/लेखा व अनुज्ञेयता).
- १५) जिल्हा कोषागार अधिकारी (सर्व).
- १६) मुख्य लेखा परिक्षक, स्थानिक निधी लेखा, नवी मुंबई.
- १७) उप मुख्य लेखा परिक्षक, स्थानिक निधी लेखा, (सर्व).
- १८) वित्त विभाग (व्यय-३, अर्थसंकल्प-१६)
- १९) ग्राम विकास व जलसंधारण विभाग/आदिवासी विकास विभाग/सार्वजनिक आरोग्य विभाग
- २०) पाणी पुरवठा व स्वच्छता विभागातील सर्व पर्यवेक्षीय अधिकारी व कार्यसन अधिकारी.
- २१) निवड नस्ती (पापु-०७), पा.पु.व.स्व.वि.